

VNG standpunten arbeidsmigranten

Januari 2024

Algemeen

Ruim tweeënhalf jaar nadat het Aanjaagteam bescherming arbeidsmigranten (hierna: Aanjaagteam) haar rapport heeft opgeleverd zijn er veel zaken in werking gezet. De verwachting is dat dit komende tijd ook tot verbeteringen gaat leiden voor gemeenten en uiteindelijk ook voor de individuele arbeidsmigrant.

De problematiek verschilt tussen gemeenten. Een gedeelte van de inleners, uitzendbureaus, intermediairs en huisvesters overtreedt stelselmatig de regels of zoekt de grenzen op. De vraag vanuit bedrijven naar arbeidsmigranten is blijvend en zal de komende jaren blijven stijgen. Arbeidsmigranten verrichten werkzaamheden waarvoor wij in Nederland lastig mensen kunnen vinden en zijn belangrijk voor de Nederlandse economie.

Er heerst in Nederland overwegend een slechte beeldvorming rondom arbeidsmigranten. Deze beeldvorming zorgt ervoor dat het vaak moeilijk is om huisvesting te realiseren voor arbeidsmigranten. Vaak wordt gevreesd voor overlast, bijvoorbeeld door grote groepen arbeidsmigranten in te kleine en slechte woonruimten. Dit terwijl er ook veel goede voorbeelden zijn van huisvesting.

In Nederland wonen en werken tussen de 600.000 en 800.000 Europese arbeidsmigranten, daarnaast verwachten we dat de groep arbeidsmigranten nog flink zal gaan groeien. Een grote deel van hen is geen ingezetene van een gemeente. Ze staan dan opgenomen in de Registratie Niet-Ingezetenen (RNI). Gemeenten ontvangen voor deze groep geen middelen vanuit het gemeentefonds. Daarnaast zijn de RNI-gegevens voor gemeenten nog niet beschikbaar. Dit is wel nodig in het kader van veiligheid en het maken van beleid gericht op arbeidsmigranten.

De kwetsbare positie van de arbeidsmigrant heeft ook effect op eventuele partners en kinderen in het gezin. Kijkend naar de problematiek kijkt de VNG dan ook nadrukkelijk naar wat voor hen nodig is.

Standpunten

1. Uitzendbureaus, werkgevers en huisvesters zijn primair verantwoordelijk voor een goede woon- en werksituatie van arbeidsmigranten.
2. Het Rijk moet met de VNG in nauw overleg treden om te bekijken onder welke voorwaarden adviezen verantwoord geïmplementeerd en uitgevoerd kunnen worden door gemeenten. Dit betekent extra financiële middelen voor onder meer het faciliteren van procedures voor het realiseren van huisvesting, registratie, sociaal domein en handhaving.
3. Er moet worden doorgepakt op het thema arbeidsmigranten en er dienen snel structurele verbeteringen te komen. Op onderdelen gebeurt dit nu maar een aantal zaken, zoals de zichtbaarheid van arbeidsmigranten door een goede registratie, vraagt nog steeds de aandacht. De aanbevelingen van het Aanjaagteam moeten geïmplementeerd worden op een wijze waardoor in goede samenhang van maatregelen de positie van arbeidsmigranten wordt verbeterd.
4. De VNG is tegen een taakstellende rol rondom huisvesting vanuit het Rijk. Er is niet één type arbeidsmigrant en de problematiek verschilt per regio.
5. Gemeenten moeten bij de vaststelling van het eigen economisch beleid, bij gronduitgifte en in het proces van vergunningverlening in beeld brengen welke gevolgen het economisch beleid, de vestiging, verplaatsing of uitbreiding van bedrijvigheid heeft op de huisvestingsbehoefte van arbeidsmigranten. Als er nieuwe bedrijvigheid komt, dan moet er ook rekening gehouden worden met huisvesting arbeidsmigranten.
6. Het is in eerste instantie van belang dat gemeenten in regionaal verband, in samenspraak met bedrijven, afspraken maken. Dit op basis van afwegingen op gebied van economie en arbeidsmarkt en beschikbare huisvesting. Dit moet zich vertalen naar regionaal beleid voor het huisvesten en goed faciliteren van de benodigde arbeidsmigranten. Provincies kunnen de regionale samenwerking faciliteren. Dit draagt ook bij aan de situatie dat arbeidsmigranten gehuisvest worden in de nabijheid van het werk. Hierdoor zijn economisch nut en de huisvesting meer in balans. Wanneer gemeenten er in regionaal verband niet uitkomen en dit het realiseren van voldoende goede huisvesting (nu of in de toekomst) in de weg staat, dienen provincies te gaan sturen. Er wordt hierbij aangesloten bij de systematiek en escalatieladder vanuit de Wet versterking Regie Volkshuisvesting.
7. Door strategische communicatie moet het rijk de beeldvorming rondom arbeidsmigranten verbeteren. Een goede beeldvorming en daarmee draagvlak is voor gemeenten cruciaal om te kunnen voldoen aan de kwantitatieve en kwalitatieve vraag naar huisvesting van arbeidsmigranten.

Toezicht en handhaving

Gemeenten krijgen extra taken op het gebied van toezicht en handhaving, bijvoorbeeld door de Wet goed verhuurderschap. Daarnaast moet er handhavend opgetreden worden tegen malafide bedrijven. Dit vergt een aanpak in samenwerking met andere overheden waarbij ook internationaal wordt samengewerkt. De verwachting is dat door de aanscherping van regels op basis van de adviezen van het Aanjaagteam de handhaving van gemeenten, maar ook andere partijen nodig zal zijn.

8. Misstanden moeten door verscherpt toezicht en betere handhaving een halt worden toegeroepen. Er is meer capaciteit voor toezicht nodig bij onder meer de Nederlandse arbeidsinspectie. Hierbij is afstemming met gemeenten/regio's wenselijk over de bedrijven of sectoren waarop de arbeidsinspectie zich richt.

9. Gemeenten ervaren een tekort aan personele capaciteit voor handhaving. Hiervoor is vaak samenwerking tussen gemeenten gewenst en zijn er extra middelen nodig om de handhaving capaciteit uit te breiden.
10. Er is een samenhangende aanpak voor handhaving nodig om excessen aan te pakken op het gebied van werk en huisvesting. De Wet goed verhuurderschap is behulpzaam, maar het is cruciaal dat er ook een gecoördineerde aanpak is waarbij tenminste gemeenten, de Nederlandse arbeidsinspectie, de Belastingdienst, UWV, politie en OM samenwerken om misstanden op het gebied van werk en huisvesting in samenhang te bestrijden. Dit vraagt om een flexibele aanpak, omdat de verwachting is dat malafide organisaties naar nieuwe methoden gaan zoeken als regels veranderen en handhaving wordt aangescherpt.
11. Door aanscherping van de regelgeving voor de uitzendbranche ligt het in de lijn der verwachting dat er meer arbeidsmigranten ZZP'er worden. Deze zullen naar waarschijnlijk bemiddeld worden door intermediairs die nu optreden als uitzender. Er moet grote aandacht zijn vanuit de arbeidsinspectie en belastingdienst om de te verwachten toename van schijnzelfstandigheid onder arbeidsmigranten proactief en stevig aan te pakken om dit te verwachten fenomeen 'in de kiem te smoren'. Daarbij dient verkend te worden of het mogelijk is KvK-inschrijving alleen toe te staan voor ingezetene in de BRP.
12. Barrières rond gegevensuitwisseling in het kader van handhaving moeten, bij misstanden rondom arbeidsmigranten, worden weggenomen.
13. Een goede internationale samenwerking is cruciaal. Bijvoorbeeld als arbeidsmigranten in een ander land wonen dan dat zij werken of gedetacheerd worden via een buitenlandse werkgever/uitzender.

Tekort aan kwalitatief goede huisvesting

Naast een algemeen tekort aan woningen in Nederland is er ook een nijpend tekort aan huisvesting voor arbeidsmigranten. Dit is één van de redenen, naast financiële redenen, dat er op veel plekken uitgeweken wordt naar alternatieve vormen van huisvesting. Met onder meer als gevolg dat grote groepen arbeidsmigranten in kwalitatief slechte en/of illegale huisvesting verblijven.

Standpunten

14. Gemeenten hebben regelruimte en flexibiliteit nodig om ook op plaatsen waar gezien de bestemming geen huisvesting van arbeidsmigranten mogelijk is, dit toch mogelijk te maken. Verschillende RO-regelingen staan het extra realiseren van kwalitatief goede huisvesting voor arbeidsmigranten in de weg. Dit geldt voornamelijk voor verblijf voor korte en middellange termijn, bijvoorbeeld bij huisvesting op bedrijventerreinen, aan de rand van woonkernen en in het buitengebied. Dit vraagt om maatwerk, waarbij kwalitatief goede huisvesting het uitgangspunt is.
15. Arbeidsmigranten moeten de mogelijkheid hebben om over een eigen slaapkamer te beschikken. Arbeidsmigranten die in de toekomst een slaapkamer delen dienen dit op basis van een vrije keuze te doen. Het mogelijk maken dat arbeidsmigranten over een eigen slaapkamer kunnen beschikken, als keuzemogelijkheid, vergt een realistisch en gefaseerd tijdsplan. Momenteel is er te weinig huisvesting om dit op korte termijn volledig te kunnen faciliteren. Nieuwe huisvesting moet voldoen aan de eisen die het Aanjaagteam bescherming arbeidsmigranten daaraan stelt.
16. Er moet een systeem komen met maximale huurbedragen per kamer, zoals dat ook in de reguliere huursector gebruikelijk is. Hierbij dient men wel rekening te houden met extra kosten die nodig zijn voor bijvoorbeeld leefbaarheid en welzijn van de arbeidsmigrant en de omgeving van de huisvestingslocatie.
17. Er moet landelijk één keurmerk worden gehanteerd met een sluitende kwaliteitscontrole voor de kwaliteit van de huisvesting van arbeidsmigranten. Het is wenselijk dat gemeenten dit keurmerk verplicht kunnen stellen aan de verhuurdersvergunning.

18. Bij (Europese) aanbestedingstrajecten waarbij arbeidsmigranten worden ingezet om werkzaamheden uit te voeren moet de partij die de opdracht gegund krijgt verantwoordelijk zijn voor goede woon- en werk-omstandigheden voor de mensen die voor de opdracht werken.

Afhankelijkheidsrelatie tussen werknemer en werkgever

Huisvesting, zorgverzekering en het vervoer van arbeidsmigranten is in eerste instantie een verantwoordelijkheid voor werkgevers en uitzendbureaus. Er is sprake van een wederzijdse afhankelijkheidsrelatie tussen werkgever en werknemer, die goed werkt zolang deze de belangen van beide dient.

De inhoudingen die werkgevers of uitzendbureaus doen en het organiseren van deze zaken door hen kunnen echter een onwenselijke afhankelijkheidsrelatie tussen werkgever en werknemer tot gevolg hebben en zelfs arbeidsuitbuiting in de hand werken. Zonder werk verliezen arbeidsmigranten naast inkomen vaak hun huisvesting en hebben zij in de praktijk moeilijk toegang tot zorg.

Gemeenten worden geconfronteerd met de consequenties hiervan. Daarnaast zijn arbeidsmigranten vaak slecht op de hoogte van hun rechten en plichten. Veel voorzieningen in Nederland, waaronder zorgverzekering en zorgtoeslag, moeten aangevraagd worden met een DigiD. Het is voor arbeidsmigranten in de praktijk moeilijk een DigiD te verkrijgen.

Standpunten

19. Werkgevers moeten geen inhoudingen meer kunnen doen op het loon voor zorgkosten en huisvesting. Daarnaast dient het niet mogelijk te zijn dat arbeidsmigranten na het beëindigen van hun werkzaamheden geconfronteerd worden met een restschuld bij de werkgever voor bijvoorbeeld vervoerskosten.
20. Arbeidsmigranten die hun baan verliezen en onverzekerd raken voor ziektekosten kunnen formeel een beroep blijven doen op medisch noodzakelijke zorg. Zorgverleners zijn in de praktijk onvoldoende bekend met de Subsidieregeling medisch noodzakelijke zorg aan onverzekerden. Er moet een voorlichtingscampagne komen onder zorgaanbieders om uitleg te geven over de werking van deze regeling.
21. Er moet een laagdrempelige landelijke mogelijkheid komen voor arbeidsmigranten voor de melding van misstanden. Deze dient ook een goede doorverwijzing te hebben naar de meldpunten die bij gemeenten ingericht worden in het kader van de Wet goed verhuurderschap en naar de NLA. Vanuit dit landelijke meldpunt moet ook de mogelijkheid geboden worden om arbeidsmigranten bij te staan bij (acute) onrechtmatige situaties van uitzenders, werkgevers en huisvesters, ook buiten kantooruren.
22. Arbeidsmigranten moeten zelf zaken met de overheid en de zorgverzekeraar kunnen regelen. Randvoorwaarde is dat arbeidsmigranten de beschikking hebben over een DigiD en geïnformeerd worden in hun eigen taal.

Verbeteren van de registratie van arbeidsmigranten

Een goede registratie van arbeidsmigranten is al lange tijd een probleem. Arbeidsmigranten worden ingeschreven als niet-ingezetenen in de Basisregistratie Personen (BRP) in het Register Niet-Ingezetenen (RNI). Het is voor gemeenten onbekend op welk adres de arbeidsmigrant in Nederland verblijft.

Een goede registratie is een belangrijke voorwaarde om zaken als uitbuiting, fraude en andere misstanden in te kunnen dammen. Daarnaast geeft dit ook gemeenten individueel en in regionaal verband de mogelijkheid om gericht beleid te maken en te handhaven, omdat gemeenten dan weten hoeveel en waar arbeidsmigranten binnen de gemeente verblijven.

Momenteel loopt er een proef waarbij, bij inschrijving, de contactgegevens van arbeidsmigranten vrijwillig worden geregistreerd. Gemeenten kunnen (stand medio 2023) nog niet over deze gegevens beschikken. We zien op dit moment dat er te weinig stappen worden gezet met betrekking tot de registratie van arbeidsmigranten.

Standpunten

23. Het verblijfadres van arbeidsmigranten moet zo snel als mogelijk verplicht geregistreerd kunnen worden. Dit vergt een innovatieve aanpak, omdat registratie in de BRP, omwille van Europese Regelgeving, niet verplicht kan worden. Het Belgische verplichte meldsysteem voor niet ingezetenen van een gemeente dient verder onderzocht te worden voor de Nederlandse context.
24. Arbeidsmigranten moeten op een laagdrempelige manier, bijvoorbeeld door een online toepassing of door registratie in de BRP op locatie, in staat worden gesteld hun verblijfs- en contactgegevens aan te passen. Het dient arbeidsmigranten duidelijk te worden dat het ook in hun eigen belang is dat zij goed zijn geregistreerd. Strategische communicatie en voorlichting, mede vanuit het rijk, zijn hierbij cruciaal.
25. Er moet aandacht zijn voor de registratie van arbeidsmigranten die in een ander land werken dan dat ze wonen. Verbeteringen vragen om een internationale en gecoördineerde aanpak.
26. Er moeten maatregelen genomen worden om verkeerde of niet actuele inschrijvingen tegen te gaan. Het risico bestaat onder andere dat mutaties niet worden gemeld, met vervuiling van de registratie tot gevolg. Ook fraude dient waar mogelijk te worden voorkomen. Samenwerking tussen de diverse overheden is cruciaal bij handhaving. Dit vraagt om extra handhavingscapaciteit en financiële middelen bij gemeenten.
27. Er moet een wettelijke grondslag komen, zodat het bijhouden van een nachtregister door huisvesters (in digitale vorm), naast openbare orde en inning van gemeentelijke belastingen, beter ingezet kan worden door gemeenten voor controles op de inschrijving en uitschrijving van arbeidsmigranten in de BRP.
28. Werkgevers en uitzenders moeten een zorgplicht hebben om de arbeidsmigranten die er werken de juiste informatie te geven, te begeleiden en de mogelijkheid te bieden om zich juist te registreren. Ook huisvesters kunnen hier een belangrijke rol in vervullen. Wanneer arbeidsmigranten zich op grotere schaal niet juist registreren dient dit te leiden tot sancties bij de bedrijven waar de arbeidsmigranten werken.
29. Indien het aantal ingezetenen (fors) hoger wordt door betere registratie van arbeidsmigranten, moet ook de algemene uitkering uit het Gemeentefonds navenant stijgen.

Behoeften sociaal domein

Arbeidsmigranten maken in verschillende situaties gebruik van het brede sociaal domein. Het is een groep met een grote diversiteit en daarmee ook (latente) vraag in het sociaal domein. Wanneer arbeidsmigranten uit de EU besluiten zich (permanent) te vestigen in Nederland komen zij als EU-ingezetene niet in aanmerking voor de reguliere regelingen rondom integratie, zoals bijvoorbeeld het leren van de Nederlandse taal. Daarnaast geven gemeenten aan dat zij problemen ervaren met arbeidsmigranten die dakloos worden en opgevangen moeten worden. Dit gaat regelmatig gepaard met sociale- en verslavingsproblematiek. Door het verliezen van werk is deze groep onverzekerd geworden voor ziektekosten. Nog onvoldoende duidelijk is of de maatschappelijke opvang bestemd is voor de opvang van arbeidsmigranten.

Naast de arbeidsmigrant zelf, is ook aandacht nodig voor de kinderen van de arbeidsmigranten. In 2022 bestond deze groep uit ruim 92.000 kinderen tot 20 jaar. Kwetsbaarheden bij deze groep zijn onder meer taalachterstanden en hechtingsproblematiek.

Standpunten

30. Er moet meer aandacht komen voor een passend aanbod aan en toegang tot zorg en welzijn voor arbeidsmigranten. Hierbij hoort ook (huisartsen)zorg, hulp voor gezinnen met problemen en voorzieningen waardoor zij beter kunnen participeren in de samenleving, zoals sportvoorzieningen.

31. Besluiten op andere beleidsvelden hebben dikwijls een impact op het sociaal domein. Dit moet in de besluitvorming worden meegewogen. Gemeenten moeten bijvoorbeeld structureel middelen in het sociaal domein ontvangen voor:
- Maatschappelijke opvang voor, en repatriëring van, EU-arbeidsmigranten. Er is een grotere instroom van EU-arbeidsmigranten in de MO waarneembaar. Daarnaast heeft mogelijk een grotere groep recht op opvang dan eerder was voorzien. De kosten die hiermee gepaard gaan moeten gecompenseerd worden door structurele extra middelen voor opvang en ook voor het eventueel repatriëren naar het land van herkomst van dakloze arbeidsmigranten.
 - Integratie en taalonderwijs van arbeidsmigranten (en hun gezin) die zich (permanent) in Nederland willen vestigen.
32. In gebieden waar veel arbeidsmigranten wonen moet meer aandacht zijn voor de behoeften op het gebied van onderwijs, begeleiding en integratie van arbeidsmigranten en voor hun partner en kinderen.